

Клюс Ю.І.

*д.е.н., професор,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля*

Klius Yulia

*Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1841-2578>*

Іжболдіна А.В.

*аспірант кафедри обліку та оподаткування,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля*

Izboldina Anzhelika

*Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3580-2305>*

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

IMPROVEMENT OF THE MODEL OF EFFICIENCY OF INTERNAL CONTROL AT DOMESTIC ENTERPRISES

Анотація. У статті розглядається оцінка ефективності внутрішнього контролю на підприємствах. Визначено, що єдиної класифікації видів внутрішнього контролю немає, та систематизовано класифікацію видів внутрішнього контролю відповідно до основних завдань і за найбільш суттєвими та стійкими ознаками. Акцентовано увагу на тому, що оцінка стабільного існування суб'єкта господарювання має здійснюватися виходячи з його фінансових показників. У зв'язку з цим була розроблена та запропонована модель оцінювання системи внутрішнього контролю, виходячи з аналітичних показників фінансового стану (оцінка фінансової стійкості, оцінка ділової активності та оборотності, оцінка прибутковості, оцінка ліквідності) відповідно до основних критеріїв системи внутрішнього контролю (стійкість, комплексність, оперативність, об'єктивність, результативність, якість, економічність та дієвість). Проаналізовано, що характеризувати внутрішню систему підприємства потрібно на основі етапів організації внутрішнього контролю. Виходячи з наданих знань учених щодо наявних методів внутрішнього контролю, розроблена модель спро-

можності та надійності здійснення методів управління системи внутрішнього контролю. З метою дослідження організаційно-правових засад функціонування підрозділу внутрішнього контролю установи надано рекомендації щодо побудови моделі ефективності системи внутрішнього контролю.

Ключові слова: внутрішній контроль, ефективність контролю, функціонування, напрям, ефективність управління, зв'язок, підприємство, модель.

Постановка проблеми. Нині надійна система внутрішнього контролю виступає як резерв підвищення ефективності управління, що дає змогу скоротити витрати компанії та створити передумови для подальшого розвитку. Реалізація контролю на підприємстві здійснюється для досягнення певної мети. У процесі забезпечення ефективного використання ресурсів для досягнення цілей іноді витрачені трудові та матеріальні ресурси мають значно вищі показники, ніж отримані результати. У зв'язку з неоднозначністю виникнення таких неприємних ситуацій

оцінка моделі здійснення та впровадження внутрішнього контролю є обов'язковою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Безпосередньо наукова проблематика моделі ефективності втілення внутрішнього контролю має відображення у працях таких учених, як С.М. Петренко [1], С.В. Бардаш [2], М.В. Борисенко [3], Р.О. Костирко [4], Н.Г. Виговська [5], І.К. Дрозд [6], В.П. Пантелєєв [7], В.О. Шевчук [8], Є.В. Калюга [9] та інші. Водночас проблеми вдосконалення методів оцінки ефективності внутрішнього контролю на вітчизняних підприємствах потребують подальшого вирішення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З метою забезпечення впорядкованої та результативної діяльності підприємства постає питання щодо необхідності побудови моделі ефективності внутрішнього контролю та надання рекомендацій щодо її формування.

Для максимізації прибутку та виконання зобов'язань перед державою щодо сплати податків підприємство потребує детальної систематизації чинників впливу на ефективне управління, що зумовлює актуальність цієї теми.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вдосконалення моделі ефективності внутрішнього контролю на вітчизняних підприємствах та надання рекомендацій щодо побудови моделі ефективності системи внутрішнього контролю.

Виклад основного матеріалу. У процесі господарської діяльності керівництво здійснює просування і розвиток підприємства. Водночас не завжди можна бути впевненим, що всі фінансові ресурси є в «надійних руках» та захищеними. Є різні причини того, що керівництво не завжди знає та відповідно визначає негативні сторони, які несуть у собі ризик зниження показників діяльності у перспективі. На великих чи середніх підприємствах вищому керівництву складно розбиратися у всіх аспектах діяльності одночасно, що призводить до потенційних помилок.

Розподілена система внутрішнього контролю здійснює ефективну та відмінну роботу, аналізуючи процеси на підприємстві, формує розуміння ризиків для управління

і в цілому удосконалює стан підрозділів та працівників підприємства. Найважчий професіоналізм та компетентність у представника служби внутрішнього контролю дає змогу бути йому корисним консультантом, що заслуговує на довіру у керівництва, тоді як методи проведення внутрішнього контролю повинні мати найвищу оцінку.

Керівництво має пересвідчитись у тому, що повною мірою забезпечується виконання організацією поставлених завдань і контроль над ними дає свої плоди.

Тісний взаємозв'язок компонентів внутрішнього контролю забезпечує формування інтегрованої системи, яка здатна на оперативне реагування на виклики, що виникають під час здійснення комерційної діяльності. Важливо розуміти, що внутрішній контроль є невіддільним компонентом ефективного управління. Найефективніша система внутрішнього контролю «вбудована» в інфраструктуру організації підприємства та є частиною її сутності, яка підсилює якість і результативність заходів, допомагає уникати додаткових витрат, дає змогу швидше реагувати на ті чи інші події.

Як відомо, базисним компонентом внутрішнього контролю, що повинен забезпечити позитивне та сприятливе ставлення до цієї системи, впорядкованість і дисципліну, є створене керівництвом суб'єкта господарювання середовище контролю, що формує атмосферу в організації, яка впливає на усвідомлення персоналом важливості виконання контрольних функцій. Керівництво суб'єкта господарювання повинне планувати, організовувати та керувати реалізацією необхідних заходів для забезпечення своєчасного перешкодження, попередження і виявлення незаконних дій. Варто зауважити, що саме від ставлення керівництва суб'єкта до поставленої проблеми залежить ефективність середовища внутрішнього контролю.

Багато сучасних компаній довели, що сучасний стан організації внутрішнього контролю далеко не ідеальний, в результаті чого підприємства терплять банкрутства. Основна перевага внутрішнього контролю полягає в тому, що він забезпечує дієвий контроль діяльності підприємства за збере-

ження комерційної таємниці і дотримання законних інтересів під час здійснення господарської діяльності.

Єдиної класифікації видів внутрішнього контролю немає. У практиці класифікація видів здійснюється відповідно до основних завдань і за найбільш суттєвими та стійкими ознаками. Наявний у сучасній науковій літературі розподіл видів внутрішнього контролю за основними класифікаційними ознаками зображено на рис. 1.

Види контролю формуються на різних підприємствах різних організаційно-правових форм на розгляд керівництва і залежно від специфіки діяльності, обсягу операцій на об'єкті. Але вони повинні відповідати організаційній структурі, чисельності персоналу, розгалуженості підрозділів і філій, бухгалтерському обліку.

Кожен із наведених видів внутрішньогосподарського контролю має власну мету й коло завдань, а також виконує лише йому притаманні функції. Наведена класифікація є досить повною й надає можливість розв'язувати питання організації контролю на всіх рівнях управління підприємством.

Види внутрішньогосподарського контролю здійснюють реалізацію через форми

контролю, які виражають внутрішній зв'язок і спосіб організації контролю, дають змогу розкрити його зміст та вказують техніку його здійснення [10].

На погляд М.В. Мельник, внутрішній контроль може здійснюватися у двох організаційних формах:

- контроль, здійснюваний безпосередньо на кожному робочому місці. Прикладом такої форми організації внутрішнього контролю можуть бути: контроль під час виконання операцій бухгалтерського обліку, здійснюваний паралельно з обліковою діяльністю й органічно з нею пов'язаний; самоконтроль або сумісний контроль на виробничих ділянках; контроль у функціональних відділах; контроль за реалізацією управлінських рішень;

- контроль, здійснюваний спеціально створеним контрольним апаратом. Прикладом такої форми організації внутрішнього контролю можна назвати: контроль облікових документів, виконуваний спеціально створеними методичними центрами контролю; проведення внутрішніх ревізій спеціально створеним на підприємстві контроль-но-ревізійним апаратом [11, с. 335].

В.В. Бурцев виділяє структурно-функціональну форму внутрішнього контролю та

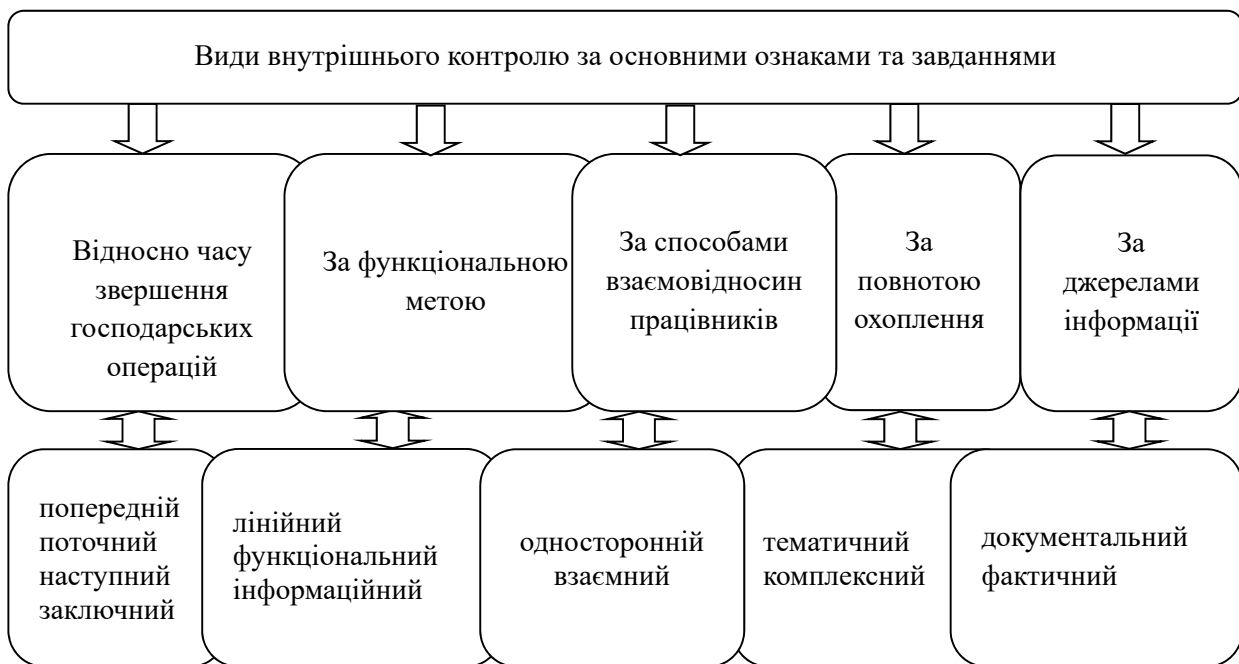

Рис. 1. Види внутрішньогосподарського контролю за основними ознаками та завданнями

Джерело: авторська розробка

внутрішній аудит [12, с. 47]. Вибір форми внутрішнього контролю залежить від складності управлінської структури, організаційно-правової форми, видів і масштабів діяльності, доцільності охоплення контролем різних сторін діяльності, ставлення керівництва підприємства до контролю.

Окремі дослідники виділяють такі форми організації внутрішнього контролю, як:

- постійна ревізійна комісія (ревізор);
- групи контролю;
- відділ внутрішнього аудиту;
- інвентаризаційне бюро;
- структурно-функціональна форма [13, с. 75].

Інші фахівці називають формами організації внутрішнього контролю внутрішній аудит та структурно-функціональну форму, за якою передбачається розроблення комплексу внутрішніх документів, регламентаційний порядок взаємозв'язку підрозділів та їхніх керівників з усіх етапів здійснення внутрішнього контролю [14].

Вищим керівництвом, керівниками всіх рівнів створюється механізм та модель ефективності контролю.

Безпосередньо своєчасна та обґрунтована оцінка впливає на прийняття управлінських рішень, підвищує результат діяльності підприємства, має вплив на величину можливих втрат або очікуваних прибутків. Для цього і формується матриця заходів, яка починає оцінку з фінансового стану підприємства.

Оцінка фінансового стану дає змогу для збільшення потенціалу та розширення можливостей підприємства здійснювати господарську діяльність на основі підвищення рівня рентабельності.

Також слід додати, що оцінка стабільного існування суб'єкта господарювання надається, виходячи з його фінансових показників.

Одночасно ефективність внутрішнього контролю оцінюється через власно розроблені індикатори. Фінансова стійкість визначає стан забезпечення своїми фінансовими можливостями, які безперервно спрямовані на виконання зобов'язань перед діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Наявність незалежності від кредиторів та інвесторів дає змогу «дихати» підприємству та підтри-

мувати достатній рівень платоспроможності і функціонувати на різних видах ринку. Здатність підприємства за будь-яких умов перетворювати свої активи в гроші без втрати своєї ринкової вартості, а також залучати кошти із зовнішніх джерел для виконання всіх своїх зобов'язань у строк і в повному обсязі, фінансувати свою діяльність і погашати непередбачені зобов'язання визначає його ліквідність [15].

Ділова активність як аналітичний показник фінансового стану визначає місце підприємства на ринку конкретних товарів, створює репутацію підприємства.

Г.Ю. Ткачук визначає ділову активність як відображення рівня ефективності використання активів підприємства та джерел їх утворення, що водночас характеризує якість управління ними, а також можливості функціонування та розвитку підприємства [16, с. 89]. Необхідно зазначити, що саме зростання прибутку на підприємстві створює фінансову базу для самофінансування поточної діяльності та розвитку. Прибутковість діяльності підприємства визначається показником прибутковості й рентабельності.

Система внутрішнього контролю з метою поліпшення фінансового стану підприємства та надання комплексної оцінки повинна розробити та встановити порядок застосування аналітичних процедур, ґрунтуючись на критеріях внутрішнього контролю та специфіки діяльності підприємства. Для визначення ефективності контролю застосовують критерії оцінки ефективності їхньої діяльності (рис. 2).

Модель оцінювання системи внутрішнього контролю ґрунтується на аналітичних показниках фінансового стану підприємства та критеріях ефективності контролю.

Аналізуючи показники ефективності, слід звернути особливу увагу на наявність у них певних джерел даних та зв'язок зі стратегічними завданнями підприємства, а також на принципи внутрішнього контролю, такі як конкретність (визначеність і достатня деталізація, особливо щодо дій та очікуваних результатів), обчислення (визначення показників, що характеризують рівні досягнення

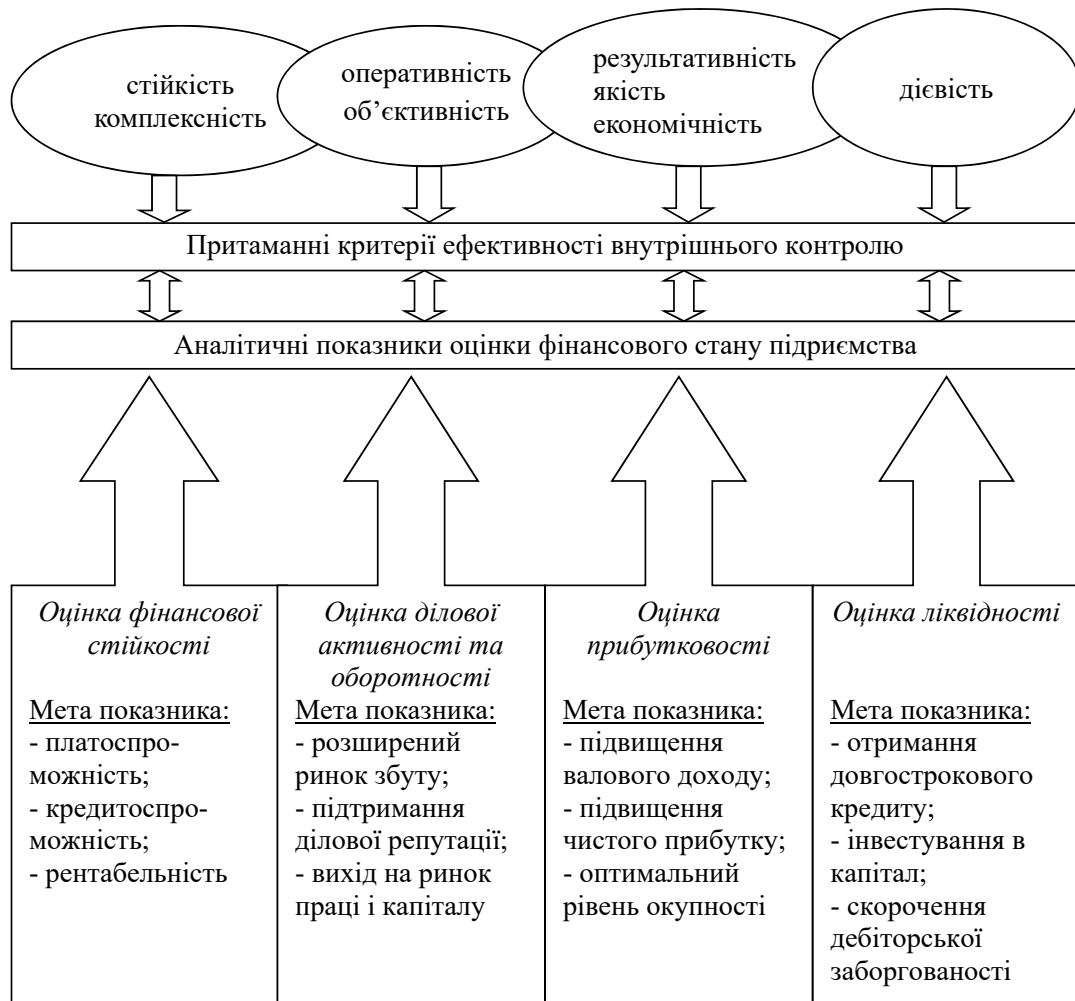

Рис. 2. Модель оцінювання системи внутрішнього контролю

Джерело: авторська розробка

цілі, ціль має бути вимірювальною та відображати результат), досяжність (визначення цілей, яких може досягти суб'єкт господарювання), реалістичність (достатність ресурсів для реалізації цілі) та своєчасність (визначеність цілі у часі через планування дати її досягнення).

Залучення до оцінювання якості здійснення внутрішнього контролю працівників підрозділів підприємства зменшує автономність та неупередженість процесу. Водночас великий інформаційний потенціал і знання про всі тонкощі діяльності підприємства вигідно виділяє керівників підрозділів, дозволяючи їм орієнтуватися в діяльності підприємства з більшою точністю. Міркування щодо об'єктивного судження того, хто проводить контрольні заходи, набувають умовного характеру.

Як стверджував французький літератор, філософ-матеріаліст К.А. Гельвецій, «справедливість наших суджень і наших вчинків – не більше як вдалий збіг нашого інтересу з громадським» [17]. Ф. Ніцше наголошував на тому, що «хибність судження ще не слугує для нас запереченням проти судження; це, можливо, самий дивний з наших парадоксів» [18]. Німецький філософ А. Шопенгауер, або «філософ песимізму», стверджував, що «самостійність суджень – привілей небагатьох: іншими керують авторитет і приклад» [19].

Для досягнення та дотримання незалежної, об'єктивної та якісної перевірки система внутрішнього контролю повинна включати керівників різних підрозділів.

Безперечно, працівники підрозділів підприємства адаптовані до його внутрішнього середовища, що є негативним моментом.

На нашу думку, діяльність відділу внутрішнього контролю охоплює не тільки підтвердження достовірності фінансової звітності та фінансового стану, а й низку інших методів оцінок.

Сучасна економічна та наукова література здебільшого обмежується лише характеристикою наявних методів та утримується від рекомендацій щодо того, який з них використовувати під час аналізу того чи іншого проєкту або підприємства загалом.

Для оцінки стану внутрішнього контролю потрібно мати достатню уяву про організаційну структуру, визначити характер і кількість контрольних показників та строк перевірки.

Також необхідно оцінити вплив наявних заходів та процедур на подальшу перевірку

достовірності фінансової звітності підприємства.

Надавати характеристику внутрішньої системи потрібно, ґрунтуючись на етапах організації внутрішнього контролю. Систематизувавши думки вчених щодо наявних методів внутрішнього контролю, розроблено модель спроможності та надійності здійснення методів управління системи внутрішнього контролю, що наведена у таблиці 1.

Також слід додати, що оцінка ефективності системи внутрішнього контролю ґрунтується на визначенні сильних і слабких сторін контролю економічного суб'єкта господарювання. У таблиці 2 відображено загальну характеристику позитивного та негативного впливу на стан внутрішнього

Таблиця 1

Модель спроможності та надійності здійснення методів управління системи внутрішнього контролю на підприємстві

Етап організації ВК	Методи впливу внутрішнього контролю на організацію діяльності	Оцінка ефективності проведення
1	2	3
визначення форми та функцій організації системи внутрішнього контролю	1) опитування персоналу; 2) спостереження; 3) тознайомлення з документами управління та обліку; 4) вивчення документів попереднього дослідження замовника; 5) вивчення результатів документальних перевірок всіх контрольних органів, що проводили перевірки; 6) ознайомлення з вимогами до організації системи внутрішнього контролю	отримання загальних даних щодо специфіки та масштабів діяльності підприємства, бухгалтерського обліку та служби внутрішнього аудиту
тестування (дослідження) системи внутрішнього контролю для виявлення сильних та слабких сторін контролю	1) інспекція; 2) спостереження; 3) вивчення; 4) контрольні обміри	одержання адекватних висновків про надійність та доцільність функціонування системи внутрішнього контролю
виявлення кола посадових осіб, на яких будуть покладені функції внутрішнього контролю, а також залучення консультантів зі спеціалізованих організацій	1) вивчення 2) аналіз 3) дослідження	дослідження організаційної структури управління, з метою встановлення взаємин управлінських структур, їх права та обов'язки, розподіл штатних і фінансових ресурсів, функцій управління
розроблення положення, що стосується організації системи внутрішнього контролю	1) вивчення; 2) аналіз	за результатами аналізу наявного положення щодо організації внутрішнього контролю здійснення коригування або доповнення
розроблення або доповнення відповідних посадових інструкцій функціями внутрішнього контролю	1) вивчення; 2) аналіз	з метою ефективного розподілу зобов'язань відповідальних осіб за внутрішнім контролем та взаємовідносин з фахівцями структурних підрозділів

Продовження таблиці 1

1	2	3
розробка форм документування результатів здійснення внутрішнього контролю	1) вивчення; 2) аналіз	оцінка та аналіз програми розвитку організації, а також комплексу планових заходів, здатних забезпечити її виконання
здійснення функцій внутрішнього контролю протягом встановленого звітного періоду	1) вивчення; 2) аналіз	дослідження фінансових результатів діяльності з плановими (прогнозними) показниками фінансового плану
обговорення результатів проведення внутрішнього контролю з керівництвом підприємства й власниками	1) вивчення; 2) аналіз	визначення і відображення в програмних документах можливих шляхів вдосконалення системи внутрішнього контролю з урахуванням подальшого розвитку організації
моніторинг системи внутрішнього контролю	1) вивчення; 2) аналіз	проведення аналізу і зіставлення намічених раніше програмних цілей функціонування організації з фактично досягнутими результатами для визначення ефективності функціонування

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Загальна характеристика позитивного та негативного впливу на стан внутрішнього контролю через основні елементи системи внутрішнього контролю

Основний елемент, що визначає стан внутрішнього контролю	Позитивний вплив	Негативний вплив
компетентний персонал	права та обов'язки кожного працівника є чітко визначеними в посадових інструкціях	відсутність визначеного переліку завдань та обов'язків працівника зменшує ступінь відповідальності та повноважень
розподіл упорядкованих посадових обов'язків між працівниками, що беруть участь у формуванні інформації щодо ведення справ	комплексне надання інформації	відсутність взаємозв'язку та згуртованості
необхідні формальні процедури під час здійснення господарських операцій	неупереджений контроль за здійсненням операцій	не чітке визначення прав та обов'язків кожного працівника
фізичний контроль за активами та документацією	відповідальне зберігання майна підприємства та проведення його інвентаризації	існування загрози втрат, нестач або пошкоджень
складання первинних документів	свочасне відображення даних у бухгалтерській та фінансовій звітності	наявна неправдива інформація

Джерело: авторська розробка

контролю через основні елементи системи внутрішнього контролю.

Поточний стан справ та пошук напрямів зростання прибутковості підприємства повинні бути відображені у доповіді служби внутрішнього контролю управління. Відповідно до звіту передбачається обов'язкове проведення моніторингу діяльності суб'єкта господарювання для якісної оцінки його результатів.

Висновки і пропозиції. У результаті досліджень для надійності системи внутрішнього контролю може бути розроблена методика (модель) оцінки системи внутрішнього

контролю, яка б давала змогу проводити моніторинг відповідності системи внутрішнього контролю поточних і перспективних умов ведення господарської діяльності, стратегії розвитку, передбачала своєчасне оновлення контрольної середовища, форм і видів контролю.

У процесі дослідження організації та функціонування підрозділу внутрішнього контролю установи виникає необхідність у створенні та розробленні «дорожньої карти» та побудові моделі ефективності системи внутрішнього контролю. Основними рекомендаціями можуть слугувати:

- дотримання основних принципів внутрішнього контролю;
- наявність повного викладення повноважень суб'єктів внутрішнього контролю та якісної системи мотивації співробітників цього відділу;
- визначення правил та вимог звітування щодо здійснення контрольних процедур;
- збіг стратегічних цілей ВК з цілями підприємства;
- концентрація уваги на можливих ризиках здійснення основної діяльності;
- здійснення постійного моніторингу за усуненням виявлених недоліків та недопущення їх у майбутньому.

Література:

1. Петренко С.М. Внутрішній контроль діяльності підприємств і його інформаційне забезпечення: теорія, методологія, організація: автореф. дис. канд. екон. наук: ДАСОА. Київ, 2010. 39 с. [Електронний ресурс] URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/1658>.
2. Бардаш С.В. Внутрішній контроль інформаційних комп'ютерних технологій. *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 339–341.
3. Борисенко М.В. Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук. Київ, 2008. 21 с.
4. Костирко Р.О. Внутрішній контроль в управлінні стійким розвитком підприємств. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 3. С. 117–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvfb_i_2013_3_25.
5. Виговська Н.Г. Внутрішньогосподарський контроль та внутрішній аудит: порівняльний аспект. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2005. № 1 (31). С. 45–54.
6. Дрозд І.К., Фоміна Т.В. Покращення внутрішнього контролю підприємств олійножирової галузі шляхом ефективно організації документообігу. *Облік і фінанси АПК*. 2005. № 11. С. 120–127.
7. Пантелієв В.П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [монографія] К.: ДП «Інформ-аналіт. Агентство», 2008. 491 с.
8. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): Монографія. Київ : Київ. держ. торг.-екон. Ун-т, 1998. 371 с.
9. Калюга Є. Внутрішній контроль: сучасний стан та шляхи удосконалення. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 357–359.
10. Гуцаленко Л.В., Коцупатрий М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
11. Мельник М.В., Пантелєєв А.С., Звездин А.Л. Ревізія і контроль. Москва : Кнорус, 2011. 640 с.
12. Бурцев В.В. Основные направления совершенствования внутреннего контроля в организации. *Аудиторские ведомости*. 2012. № 10. С. 42–47.
13. Мних С.М. Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства : монографія. Київ : КНТЕУ, 2011. 452 с.
14. Бурцев В.В. Внутренний контроль: основные понятия и организация проведения. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2002. №4.
15. Кулик А.В. Проблеми організації та методики аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*. Збірник наукових праць МННЦ ІТіС. Київ. 2009. Вип. 14. С. 300–332.
16. Ткачук Г.Ю. Оцінка ділової активності підприємства. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_13/147.pdf
17. Справедливість. Цитати, афоризми, висловлювання про справедливість. URL: <https://rabotayouth.ru/uk/spravedlivost-citaty-aforizmy-vyskazyvaniya-o-spraved-livosti.html>
18. Фридрих Ницше «По ту сторону добра и зла». Київ : Форс, 2020. 288 с.
19. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. Москва : Республика, 1992. 448 с.

References:

1. Petrenko S.M. (2010) Vnutrishniy kontrol' pidpryyemstv ta yoho informatsiyne zabezpechennya: teoriya, metodolohiya, orhanizatsiya [Internal control of enterprises and its information support: theory, methodology, organization]: author's ref. dis. cand. econ. science: DASOA. Kyiv, 39 p. Available at: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/1658>.
2. Bardash S.V. (2013) Vnutrishniy kontrol' informatsiynykh komp'yuternykh tekhnolohiy [Internal control of information computer technologies] *Innovatsiyna ekonomika*. No 8. Pp. 339–341.
3. Borisenko M.V. (2008) Orhanizatsiya ta metody vnutrishn'oho kontrolyu na pidpryyemstvakh [Organization and methods of internal control in enterprises]: author. dis. Cand. econ. Sciences: K., 2008. 21 p.
4. Kostyrko R.O. (2013) Vnutrishniy kontrol' v upravlinni stiykym rozvytkom pidpryyemstv [Internal control in the management of sustainable development of enterprises]: *Scientific Bulletin: Finance, Banking, Investment*. No 3. Pp. 117–121. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvfb_i_2013_3_25.
5. Vyhovska N.G. (2005) Vnutrishniy kontrol' ta vnutrishniy audyt: porivnyal'nyy aspekt [Internal control and internal audit: comparative aspect]: *Bulletin of Zhytomyr State Technological University*. No 1 (31). P. 45–54.
6. Drozd I.K., Fomina T.V. (2005) Udoshkonalennya vnutrishn'oho kontrolyu pidpryyemstv nafty i zhyru shlyakhom efektyvnoyi orhanizatsiyi dokumentoobihu [Improving the internal control of oil and fat enterprises by effective organization of document management: Accounting and finance of agriculture. No 11. P. 120–127
7. Panteleev V.P. (2008) Vnutrishniy kontrol': metodolohiya ta orhanizatsiya [Internal control: methodology and organization]: [monograph] Kyiv : SE Informatsiyno-analitychnyy. Ahentstvo», 491 p.
8. Shevchuk V.O. (1998) Kontrol' ekonomichnykh system u suspil'stvi z perekhidnoyu ekonomikoyu (Problemy teoriyi, orhanizatsiyi, metodolohiyi) [Control of economic systems in a society with a transition economy (Problems of theory, organization, methodology)]: Monograph. Kyiv : Kyiv. state trade and economy un-t, 371 p.
9. Kaluga E. (2010) Vnutrishniy kontrol': suchasnyy stan ta shlyakhy vdoskonalennya [Internal control: current status and ways to improve]. *Economic analysis*. V. 6. P. 357–359.
10. Hutsalenko L.V., Kotsupatryy M.M., Marchuk U.O. (2014) Vnutrishn'ohospodars'kyu kontrol' [Internal control] Kyiv : «*Tsentr uchbovoyi literatury*».

11. Melnyk M.V., Panteleev A.S., Zvezdyn A.L. (2011) Revyzyia y control [Audit and control] Moskva : «Knorus».
12. Burtcev V.V. (2012) Osnovnye napravleniia sovershenstvovaniia vnutrennego kontrolya v organizatsii [The main directions of improving internal control in the organization] *Auditorskije vedomosti*, no. 10, pp. 42–47.
13. Mnykh E.M. (2011) Kontrol' u systemi innovatsiynoho menedzhmentu pidpryyemstva [Control in the system of innovative management of the enterprise]: monografija. Kyiv : KNTEU, 452 p.
14. Burtcev V.V. (2002) Vnutrenniy kontrol': osnovnyye ponyatiya i organizatsiya provedeniya: [Internal control: basic concepts and organization]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom* No 14.
15. Kulyk. A.V. (2009) Problemy orhanizatsiyi ta metodyky analizu likvidnosti i platospromozhnosti pidpryyemstv [Problems of organization and methods of analysis of liquidity and solvency of enterprises], *Ekonomiko-matematychnye modeliuvaniia sotsial'no-ekonomichnykh system*. Zbirnyk naukovykh prats' MNNTs ITiS. Vyp. 14, pp. 300–332.
16. Tkachuk H.Yu. (2016) Otsinka dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva [Estimation of business activity of the enterprise]. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_13/147.pdf.
17. Spravedlyvist'. Tsyaty, aforyzmy, vyslovyuvannya pro spravedlyvist' [Justice. Quotes, aphorisms, statements about justice] Available at: <https://rabortayouth.ru/uk/spravedlivost-cityat-aforyzmy-vyskazyvaniya-o-spravedlivosti.html>
18. Friedrich N. (2020) Po tu storonu dobra i zla [On the other side of good and evil]. Kiev: Force, 288 p.
19. Schopenhauer A. (1992) Svoboda voli i npravstvennost' [Free will and morality]. Moscow: Respublika, 448 p.

Аннотация. В статье рассматривается оценка эффективности внутреннего контроля на предприятиях. Определено, что единой классификации видов внутреннего контроля не существует. Систематизирована классификация видов внутреннего контроля в соответствии с основными задачами и по наиболее существенным и устойчивым признакам. Акцентировано внимание на то, что оценка стабильного существования предприятия должна осуществляться исходя из его финансовых показателей. В связи с чем была разработана и предложена модель оценки системы внутреннего контроля, исходя из аналитических показателей финансового состояния (оценка финансовой устойчивости, оценка деловой активности и оборачиваемости, оценка доходности, оценка ликвидности) в соответствии с основными критериями системы внутреннего контроля (устойчивость, комплексность, оперативность, объективность, результативность, качество, экономичность и действенность). Проанализировано, что характеризовать внутреннюю систему предприятия нужно исходя из этапов организации внутреннего контроля. Исходя из предоставленных знаний ученых об имеющихся методах внутреннего контроля, разработана модель способности и надежности осуществления методов управления системой внутреннего контроля. С целью исследования организационно-правовых основ функционирования подразделения внутреннего контроля учреждения даны рекомендации относительно построения модели эффективности системы внутреннего контроля.

Ключевые слова: внутренний контроль, эффективность контроля, функционирования, направление, эффективность управления, связь, предприятие, модель.

Summary. The article considers assessments of the effectiveness of internal control in enterprises. It is determined that there is no single classification of types of internal control and the classification of types of internal control is systematized in accordance with the main tasks and on the most significant and stable grounds. Emphasis is placed on the fact that the assessment of the stable existence of the business entity should be based on its financial performance. Directly, timely and sound assessment affects management decisions, increases the performance of the enterprise, has an impact on the amount of possible losses or expected profits. To do this, a matrix of measures is formed, which begins the assessment of the financial condition of the enterprise. In this regard, a model for assessing the internal control system based on analytical indicators of financial condition (assessment of financial stability, assessment of a business activity and turnover, assessment of profitability, liquidity assessment in accordance with the main criteria of the internal control system (stability, complexity, efficiency) was developed and proposed. Objectivity, effectiveness, quality, efficiency and effectiveness). It is analyzed that the internal system of the enterprise should be characterized based on the stages of organization of internal control. Systematizing the provision of knowledge of scientists on the available methods of internal control to develop a model of capacity and reliability of management methods of internal control. Based on the knowledge provided by scientists on the available methods of internal control, a complementary model of the ability and reliability of the implementation of management methods of the internal control system has been developed. To study the organizational and legal basis for the functioning of the internal control unit of the institution, recommendations were given to «build» a model of the effectiveness of the internal control system. Also, the tabular form provides a comparative description of the positive and negative impact on the state of internal control through the main elements of the internal control system.

Keywords: internal control, control efficiency, functioning, direction, management efficiency, communication, enterprise, model.